

Artearen markoari begira

Ez diot gehiago baietzik esango JAKINI. Ataka berean jartzen bainau beti; erantzuten ez dakidan galdera egiten dit: zer ekarri du urteak? Eta nik ez dakit zer ekarri duen, eta batez ere, ez dakit zer eraman duen.

Susmoa dut hala ere urtetik urtera gehiago dela urteak berekin daramana, ahultzen ari dela arteak ezer ekar dezakeela uste duenaren fedea, urritzen ari dela oraindik ere edertasunaren alde eta konformismoaren kontra egiten dutenen taldea eta, oro har, arteak bere burua besterik ez duela elikatzen uste dutenen multzoa gizentzea baino, hori gutxi bailitzan, are mingarriagoa dela kultur mundutik bertatik ere arteari eskaintzen zaion arreta eskasa eta, finean, indiferentzia.

Zaila da gainera arteak urtebetean zer eman duen ikustea, bere tempoa geldoa baita, eta gure gaurko mundu azeleratuan denbora guztian zerbait gertatzen dela sinistuta bizi bagara ere, horrek ez du gure autoengainurako erraztasuna besterik adierazten, ze gauzak, beharbada gertatu bai, baina ez da ezer gertatzen. Etorri bezala joaten da dena, arrastorik utzi gabe, zarata pixka bat beharbada, promozioa, argazkiak, kazetaritza pittin bat asko jota, *Berria*-n kritika bat fortunatuko zaizu gehienera. Horixe uzten du arteak, gizakiak bezalaxe, zaborra ugari.

Izan ere, geroz eta konbentzituago nago artea egiten denean baino ez dela inportantea, ezinbestekoa, berdin da noiz, berdin da non, izan daiteke estudioan, izan daiteke baten buruan bueltaka, izan daiteke kaieran, paretan, ordenagailuan, berdin da. Orduantxe eta soilik orduantxe da benetan artea interesgarri. Gero, behin enbalatuta galeriara bidean doanean, zirkulazio kapitalistaren baitan sartzen denean,

orduan beste interes batzuk sartzen dira jokoan, eta batek ezin du artea ikusi inguruko guztia existituko ez balitz bezala.

Eta inguruko guztiak pereza handia ematen du, gero eta handiagoa.

Eta orduan, inguruko guztia aztertzen entretenitzen gara, kritika egiten geure ustez, baten bati gure kritika axolako balitzaio bezala, ezer aldatzen laguntzeko ahalmena bagenu bezala. Neuk oraintxe bezala.

Izan ere, urte guztiak dira diferente, baina bilana antzekoa da urtero. Hartu urtea eta baneukake aletuz joatea, gertaera batzuen azterketa kritikoa (ejem) egiten saiatzea, baina ez nabil umoreko, eta ez daukat disimulatzen ibiltzeko gogorik: inork ez du hitz egiten arteaz.

Ez daukagu arrastorik ere nola ikusten duten artistek mundua. Ez dago gure hitzetan. Ez dago gure iruditerian. Artea desagertu egin da; ez dugu gehiago behar, antza.

Ez dugu behar artistek bizi gaituen gizarteari eta bizi dugun garaiari buruz esateko daukatena, ez bada han-hemenka agertzen diren elkarrizketetan, hitz xehez esaten dutena. Ez ditugu behar, ez ditugu nahi haien artelanak, ez ditugu nahi haien formak, proposamen estetikoak, beraz, filosofikoak. Ez digu ezer esaten artelan batek. Hots, nahikoa dugu haiek esana, eta batez ere haien izena, hain eroso den simulakro honetan arteari bere lekua ematen diogula sinistuta bizitzeko.

Bi muturren artean darabilgu artea aspaldian, paradoxa betean: edo gurtu egin behar da, edo ez du ezertarako balio. Eta tartean ez dago ezer.

Guggenheim efektua da. Izan ere, hor daukagu katedrala Bilbon, Arantzazuko basilikarako bezalakoxe sarrerarekin, pausoa hautsita, burua makur, behera begira, Arte Gorena gurtzeko museo-ikonoa, 1997an ireki zenetik, urtero Mekara datozen fededunak hartzen dituen, erakunde publikoen benetakoko apustua. Eta harrezkero beste Guggenheim batzuk egitea izan da helburua, izen horrekin edo beste batekin, Bilbokoak bete zuen funtzioa bete dezaten denek ere: hiriaren marka egiten lagundu, bisitariak erakarri, kapital sinbolikoa metatu...

Artearen luxua da gustatzen zaiguna, berniz cool hori, garena baino ederrago egiten gaituen halako patina bat.

Eta horretarako badago dirua. Horretarako proiektu handiak daude, horietan joaten da herritarren dirurik gehiena. Behin diru horiek banatuta zerbait geratzen bada, hori txikien artean banatzen da, eta denak gustura.

Hori dena erakundeentzat. Artistentzat diru laguntzak daude, lehiaketak, sariak, eta hor dabilta artistak, ahal duten moduan bizirauten.

Sariak aipatuta, aurtengo urteak ekarri du berritasun bat, bere txikian inportantea izan daitekeena, ekar dezakeen sokagatik batez ere. Hori bai, ez da Euskal Herrian gertatu, Erresuma Batuko Turner sarietan baizik.

Berria-n albiste labur bat agertu zen, nahikoa:

Arte garaikideko Turner sariaren epaimahaiak aurrez inoiz hartu gabeko erabaki bat hartu du aurten: saria lau finalisten artean banatzea. Lawrence Abu Hamdan, Oscar Murillo, Helen Cammock eta Tai Shani izan dira saria jaso duten artistak, eta euren lanen «konpromiso politikoengatik» egin diete aitortza, «oso premiazkoa baita gaurko garaietan», epaimahaiak esan duenez. Artistek gutun bidez eskatu zuten saria lauren artean banatzea, euren arteko lehia zentzugabea zela argudiatuta, eta begi onez ikusi du epaimahaiak.

Euskal Herrian Gure Artea sariak dira ezagunenak, eta nik dakidala ez da inoiz gertatu halakorik. Behin epaimahaian egon nintzen, orduan zerbait izan nahi nuen artearen mundutxoan. Eta borrero izatea zerbait izatea zela pentsatu nuen, antza. Epaille izatea onartzen duzuniket bai baitakizu borrero izatea tokatuko zaizula. Epaimahaikide bakoitzak bere artista kandidatua aurkezten ditu, baina aurrez euren adostasuna lortuta. Beraz, lehia ikaragarria da epaimahaikideen artean, bakoitzak bere artista 'defendatu' behar baitu besteen aurrean, meritu gehiago egin duela erakutsi, gehiago merezi duela, Turner saria banatzeko eskatu dutenek bezalaxe, artisten arteko lehia zentzugabea dela jakin arren. Sariak, beti beranduegi ikasten dira gauza hauek, ez du artea indartzen, ez du artista

indartzen, ematen duen erakundea baizik, eta hala bere politikak, urtean behin saritarako gordetzea proiektu txiki batek bizirauteko behar duen dirua baino gehiago, besteak beste.

Hegemonia txilindroa da.

Iruñeko Udal Gobernuak Hiriarte kultura garaikideko zentroaren proiektua desegiteko erabakia hartu du –ikusiko dugu zer gertatzen den Huarte Zentroarekin–. *Utzi sortzen - Dejad-nos hacer* ekimenak salatu du:

Soledad Gutiérrezrek Madrileko CentroCentro guneko zuzendari postuari uko egin ondoren Espainiako erakundeetan esku-sartze politikoa salatzen duen protesta kolektiboko gutuna agertu eta hilabetera, gure desadostasuna adierazi behar dugu, Iruñeko Udal Gobernuak Hiriarte kultura garaikideko zentroaren proiektua desegiteko hartu berri duen erabakiarekin.

Beste behin ere, kultura beraien interesen baliabide gisa ulertzen dute politikariek eta kultura-proiektuak instrumentalizatu, manipulatu edo desarmatu egiten dituzte kulturaren bilakaerari buruz erabakitzen duten politikariek, edozein izanda ere hauen zeinu politikoa.

Gutuna luzeagoa da, erraz topatuko duzu sarean. Hiriarte proiektuarena larria da. Tamalez, beste asko izan dira aurretik –ez noa orain esku-sartze (eta hanka-sartze) historikoak hemen aletzen hastera, baina izan dira batzuk-batzuk–. Eta ez du ematen aurrerantzean gehiago gertatuko ez denik. Esango nuke gainera gure eguneroko ogia dela esku-sartzearena, gehienetan askoz sotilagoa eta bihurriagoa izanagatik. Marko bat ezartzen du sistemak, eta hori bera da lehen esku-sartzea, gero horren barruan mugitu behar baitu batek, terminologia batekin, diskurtso batekin, norberak erabakitzen duela sinistuta gainera askotan, berez erabat ezarritako pentsamoldea denean.

Gutuna idatzi zidan Eric Ditzarrik, eta ez nion jakin erantzuten, baina askotan ibili dut bueltaka berak aipatua, ezarritako markoarena hobeto ulertzeko ondo datorrena:

Betirako galduko den Iparraldeko arte ondareaz.

Ondo dakigunez gaurko artea biharko ondarea izanen dela baina gaurko artea ez bada bilduma publikoetan sartzen beti-

rako historiaren iluntasunean ahantzia izango dela. Iparraldeko arte garaikideko panorama kinka larrian dago Iparraldeko artistek Iparraldeko instituzioen babesa ez baitute aurkitzen (eta laguntza aurkitzen dutenean biziki esporadikoa da, EKEK [Euskal Kultur Erakundeak] beste preokupazioak ditu, dantza, musika, antzerkia etab. baina ez arte garaikidea, behin bakarrik eremu horretarako proiektu berri bat sortu zuen, *Hogeita* egitaraua kari). Hemen arte garaikiderako ez dago finantziatorik eta ez dago ere bilduma publikorik. Horrek esan nahi du gaur egun sortzen den artea hemengo paisaiatik betirako desagertzeko zorian dagoela. Eta egoera ez da soilik lotua diruaren kontuekin. Adibide bat ematekotan Baionako Euskal Museoan bizi izan dudana aipatuko dizut. Han bi erakusketa propioak sortu ditut. Lehenerako sortu ditudan obretatik bat Euskal Museoari oparitu nahi nion eta erantzuna hauxe izan zen: guk ezin dugu erabaki, baimena Frantziako Conservatoire des Musées de France instituziotik etorri beharko da. Eta horretan gelditu zen Baionako Euskal Museoari dohainik oparitu nahi nion obra.

Baionako Euskal Museoan ez dute ez fondorik ez diru-laguntzarik gaur egun sortzen den arte garaikiderako eta Baionak arte garaikiderako ez du instituzio propiorik gaur egun ekoizten den artea historian eta ondarean sar dadin. Horrek esan nahi du ondorengo belaunaldiek ez dutela jakinen Iparraldean sortu den artea existitu izan zenik ere... Ematen da hemen artearen basamortua dela... (hala ere Angeluko Udalak badu bildumatxo bat eta Miarritzek arte eskola ona dauka). Beraz Iparraldeko artistak ez badu Iparraldean aterabiderik atzematzen eta Hegoaldean ere ez (dakidanez Iparraldeko artisten lanak ez dira agertzen inongo Hegoaldeko bildumetan, ez Artiumen, ez inon...), Bordelera joan beharko da haren lana FRACeko (Fonds Régional d'Art Contemporain) bilduman sarrarazteko edo Parisera FNACekoan (Fond National d'Art Contemporain). Horrek esan nahi du gaur egun Iparraldean sortua eta ekoiztua izan den artea modu batez edo bestez Iparraldetik betirako desagertuko dela.

Eta horrek esan nahi du ezarritako markoari begiratu behar zaiola lehenbizi, eta horrela ulertzen direla gauzak. Tartean Bilboko Arte Ederren Museoa handitzeko erabakia hartzea, eta Norman Foster arkitektoaren proiektu bat aukeratzea.

Zorionez, Txomin Badiolak *Malformalismo* argitaratu du. 🍷